

Улогчо эл, порымик да гим верг!

36-шо (3476) №,
2020 ий 5 сентябрь,
шуматкече.

Будь готов/ ЯМДЕ ЛИЙ

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

0+

Салам, шинчымаш рүдөр!

СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА №21
г.ЙОШКАР-ОЛА

Тений Марий
Эл Республикысе 252
школышто 80 тўжем
утла тунемше парт
коклашке
шинчын.

Школым
«Образование»
национальный проект
кышкарыште
чоҥымо.

Йошкар-Оласе
«9-ше В» микро-
районышто илыше
ўдыр-рвезе-влак-
лан Шинчымаш
кече моткоч куан-
ле лийын. Нуно
31-ше номеран у
школышко икымше
гана каенят. Шин-
чымаш рүдерым
825 тунемшылан

кельштарыме. У тунемме ийлан 41 классым
чумырымо. Тышечын лу классше – перво-
классник-влак. 276 ўдыр-рвезе у школышто
икымше гана парт коклашке шинчын.

Нунулан капкылым шуараш,
усталыкым вияндаш да келге

шинчымашым налаш
чыла йон уло. Кугу да
йонгыдо класс, спорт-
зал, оборудованиян
мастерской, компьютер
кабинет, лабораторий,
кочмывер, шуко функци-
ян зал – чылажымат
федерал стандартын

йодмыжым шук-
тен ыштыме. Кажне кабинетыште интерактив-
ный доскам, у мебельым, компьютерым,
проекторым верандыме.

Марий Эл Республикым Вуйлатыше
А.А.Евстифеев у школым почмаште лийын.
«Тиде кечым Йошкар-Олаште илыше-влак
30 ий вученыт. Лач тынар ий рўдолаште у
школым почмо огыл. Келге шинчымашым
налын, ончыкыжым кўшыл тунемме вер-
лашке пурен жертса. Тыгай чапле школыш-
то тунеммыда дене кугешныза», – ойлен
Александр Александрович.

Александр Александрович.
Л.ГРИГОРЬЕВА.
Д.РЕЧКИНЫН фотожо-влак.

3 сентябрь – Терроризм ваштареш кучедалмаште икоян улмо кече.

Чаманена... Шарнена...

Тиде кечын Россий мучко «Капля жизни» акций эртаралтын. Марий Элыште илыше-влакат 2004 ий 1 сентябрьште Беслан олаште лийше трагедий-ыште колышо-влакым шарналтеныт. Тунам боевик-влак тўжем наре еным, нунын коклаште утларакше йоча-влак лийыныт, заложникыш налыныт. Спортзалыш петыреныт да тушто кум кече кученыт. Тыгодым нуно ик чўчалтыш вўдымат подылын кертын огытыл.

Акийыш ушнышо-влак кидкопашкышт вўдым налыныт да Шарнымаш мемориал, Сенымаш сквер, илыме, тунемме верла воктене кушто пеледышлалаш вўдым шавеныт. Тыге шучко туткарыште колышо-влаклан вўдым символически «йўктеныт».

Л.ГРИГОРЬЕВА ямдылен.

«Капля жизни» проектм эртараш Удмуртийыште «Вместе» самырык-влак тунемме рўдерын ик сессийыштыже темленят. Эртыше ийын акций Российын 29 регионштыжо 206 площадкыште эртаралтын. 25 тўжем калык ушнен.

«Культура» нацпроект почеш Параньга посёлкысо, Курыкмарий район Микряк селасе, Волжск олase йоча сымыктыш школ-влак ден И.С.Палантай лўмеш тўвыра да сымыктыш колледжлан бюджет гыч 17,3 миллион тенгем ойырымо. Тунемме тўнеж-влак рояльым, пианиным, баяным, кўслем, духовой оркестрлан семўзгаршамычым, компьютер техникым, тунемме литературым да моло арверым налыныт. 2024 ий марте Марий Элысе 12 тунемме тўнеж у семўзгар дене пойдаралтша.

КУЛЬТУРА
НАЦИОНАЛЬНЫЕ
ПРОЕКТЫ
РОССИИ

Лудса книгам

Кызытсе жапыште пайдале уверым Интернетыште муаш лиеш гынат, книгам лудаш шуко жапым ойырем. Утларакше фантастике сынан келша.

Тыгай книгам лудын, шонен лукмо тўняште улмемла чучеш. Ренсон Риггзын «Дом странных детей» произведенийжым куанен лудым. Тушто тыглай огыл йоча нерген ойлаштыш.

Книга – эн сай да поро йолташ. Лудса, йоча-влак, книгам.

Настя ИВАНОВА.

Морко, Коркатово.

Марий Эл Республик гыч кок педагог

Сенымаш

Л.С.Выготский лўмеш IV всероссийский конкурсышто тангасен. Медведево посёлкысо 4-ше номеран «Ромашка» йочасадын туныктышо-дефектологшо, Сурок посёлкысо «Солнышко» йочасадын туныктышо-логопедше Е.А.Жигалова сенгышыш лектын.

Парт коклашке

Кенез каныш эртен кайыш,
Толын шуо шўртнў шыже.
Кастене уремыште пычкемыш,
Йўрат пеш чўчкыдын шыжа.
Шинчымашым ум налаш
Бнде школыш каена.
Тунемаш, эре кушкаш
Парт коклашке шинчына.

Оля СТЕПАНОВА.

Морко, Шап Унчо.

Шкетан сад

25 августышто М.Шкетан лўмеш Марий национальный драме театр у тургымым тўнгалын. Театр шенгелне у сценым чоненыт. Тудо «Шкетан сад» маналтеш. Театрын артистше-влак «Угычын пырля» концертым ончыктеныт. Тиде пайремыште лияш мыланемат пиал шыргыжалын. Моткоч келшен! Илыше йўк, мотор сцене, артист-влакын мотор чиемышт, тулын йыли-йули модмыжо, нўлталтше кумыл – чылажат кенез касым сўрастарен.

Дима ВЕДЕНЬКИН.

1-ше номеран Шернур школ.

1 сентябрь гыч Марий Эл Республикысе образований да науко министерствыште школлаште йоча-влаклан шокшо кочкышым пукшымо йодыш дене «шокшо линий» паша мышта. Йодышда лектеш гын, **8(8362) 45-04-68** телефон номер дене йынгырташ лиеш.

Марий Элыште «Йочан лўдыкшыдымылыкшў месячник» 20 сентябрь марте шуйна. У тунемме ий тўналме дене икшыве-влаклан корнышто коштмо, тўшка калык коклаште шкем чын кучымо правил-влакым ушештарыза. Тулым, электроприборым, электрооборудованийым моштен кучылтмо нерген ойлыза.

19 сентябрь гыч 3 октябрь марте Марий Элыште Всероссийский сочинений конкурсын регионсысо этапше эртаралтеш. Темлыме теме-влак почеш сочиненийым рушла да марла возаш лиеш. Тангасымашке 4-11-ше класслаште тунемше-влак ушнен кертыт. Тўрыс уверым, сочинений теме-влакым edu.mari.ru/mio/concurs/ сайтыште ончыза.

2

«Ямде лий» 2020 ий 5 сентябрь

Марий Турек районышто Совет Ушем Герой, землякышт Сергей Суворов нерген марий фильмым войзат. Паша кузе кайыме нерген В.П.Мосолов лумеш краевед музейыште туризм паша шотышто специалист, «Славный сын земли марийской» проектын авторжо **О.Э.ЕГОРОВА** дене кутырышна:

2020 ий – Шарнымаш да чап идалык.

– Мемнан проектам, «Марий Эл Республикысе 2013-2020 ийласе кугыжаныш национал политике» кугыжаныш программе дене келшышын, Тўвыра, печать да калык-влакын пашашт шотышто министерстве сайлан шотлен. Фильмым войзаш уста фотограф, видеограф, Марий Эл Республикысе тўвыран сулло пашаеҥже Иван Иванович Герасимов темлен. Тудо Марий Турек районын ылышыже нерген ятыр фильмым сниматлен. Ме кўчык жапыште проектым возенна да тудым ылышышын ында раши окса полшышым налынна. Сценарийым возымо годым Сергей Суворов нерген ятыр книга м лудаш пернен.

Фильмыште действий геройын шочмо Кугу Вочарма ялышытыже да Калуга кундемшыште (тудо тушто кредалын) кая. 1941 ий 22 июньышто, Косолоп ялыште ярминга эртыме кечын, Кугу Ачамланде сар тўналме нерген увер шарла. Тўн герой-влак – Сергей да тудын йоратыме ўдыржў Качуш. Качуш келшыме рвезыжым сарыш ужата. Фильмыште тыгак Сергейын эмганымыже ончыкталтеш. Икмыняр шонымашым Дим.

Орайын «Чолга шўдыр» по-вестыше гыч налме.

Сергейын рольжым Советский район Ургаш лицейын 9-ше классыштыже тунемше (тылеч ончыч Марий Турек кыдалаш школышто тунемын) Дима Бабайкин модын, Качушын образшым Торгово-технологический колледжын 2-шо курсышкыжо вончышо Кристина Волковачоен. Нунын снимкыште ужыда. Тыгак фильмыште «Савак кундем» калык фольклор ансамблын артистше-влак войзалтыныт.

– Совет Ушем Геройын рольжым модаш мыланем кугу чап лийын. Садлан мый ятыр жап ямдылалтынам. Фильмыште модмем Сергей Суворов гай патыр, лўддымў лияш таратен, – оила Дмитрий.

Фильмын тўн шонымашыже – шочмо кундем верч 19 ияшак вуйым пыштыше, марий калыкын, Киндлат тукумын патыр эргыже нерген шарнымашым курым мучкылан арален кодаш.

Х.АЛЕКСАНДРОВА.

Фотом еш архив гыч налме.

Конкурс

«Видеовизитка юнармейского отряда» республикысе конкурсым увертарыме. Тушко юнармей отряд-влак ушнен кертыт. Йодмаш ден видеовизиткым 24 сентябрь марте электрон почтыш centr-patriot-mari@ya.ru адрес дене колтыман. Йодмашым пуымо годым могай школ гыч улмым палемдыман, юнармей отрядын, пашан, вуйлатышын лўмыштым ончыктыман. Видеоролик вич минут деч кужунрак шуйнышаш огыл.

Лўддымў кочам

Кочаем войнаште лийын, Шочмо элнам арален. Сут тушман дене кредалын Моско ола воктен.

Корно лийын тудын йўсў, Мландыжат йоршешак весе. Вулно йўр моткоч лупшен, Кочаем чыла чытен.

Эльмир АНИСИМОВ.
У Торъял, Токтарсола.

Увер

1 сентябрь гыч 15

октябрь марте Йошкар-Оласе Благовещений башнышыште «Герои России, какими их не видел никто» фотопроект пашам ышта. Тушто герой-влакын портретыштым ужын кертыда. Экспозиций полшымо да ветеран-влакын шарнымашышт почеш Российын

Сенымашлан – 75 ий

«Ямде лий» 2020 ий 5 сентябрь

3

2020 ий – Шарнымаш да чап идалык.

Война корно кужу

Война корно кужу,
Нелыжат ятыр уло,
Тыште лийын кертеш чылажат:
Күлеш годым пурет тые тулыш,
Лектат келын иян вўдымат.
Пўжалт, чот ноет – йөрлаш ямде,
Жапше годым лум валне тўнат, –
Тыйым вел шоналтем,
Шочмо мланде,
Тунамак мондалтеш чылажат!
Шиждеак тарванем.
Шўмыштемже
Сенаш лийдыме вий ылыжеш.
Винтовкем адак чот кормыжем мый,
Каем сар тул коклашке уэш.
Тылат верч пурена
Тулыш-вўдыш,
Колымаш вошт илен лектына!
Кужу, неле война корно дене
Эрык верч ме сенаш каена!

Анатолий БИК.

Факт

Кугу Ачамланде сар годым Марий мландыш СССР-ын касвел кундемлаже гыч 40 тўжем утла еным, 26 йочапёрт гыч икшыве-влакым эвакуироватленыт. Руш совет писатель Софья Могилевская «Дом в Цибикуре» повестыштыже йочапёртыштö илыше-влак нерген возен.

Пленыш логалын

Кугу Ачамланде сарын летописьшын ик лаштык-шым кугезе кочам Семен Федорович Киселевлан пöлек-лаш лиеш. Тудо фронтыш 1941 ий 17 августышто каен. Ик ий гыч родо-тукумжо увер деч посна йоммыж нерген пален налын. Икмыняр жап гыч немыч-влак дек пленыш логалын манын увер толын. Тушто кочамым индыреныт, кул семын пашам ыштыктеныт. Ятыр ең черланен але шужен колен. Салтак-влакым ик ўдырамаш утарен. Тудо чўчкыдын шинчалан киярым намиен. Семен Федорович йолташыж дене коктын плен гыч куржын кертыныт.

Денис ГАРАЕВ.
Оршанке, Упшо.

Сенгымашлан – 75 ий

«Ямде лий» 2020 ий 5 сентябрь

Фронтовой серышым шергалын

Кугу Сенгымашлан 75 ий темме лўмеш эртаралтше краеведений да шымлыме паша-влак конкурслан землякем В.Я.Рожкин нерген шымлымашым эртаренам. Тиде пашам тўғалаш поэтын серышыже-влак таратеныт. Марий йылме да сылнымут кабинетыште, тоштерыште погымо материал-влакым шымленам, лончыленам. Марий йылмым да литературым туныктышо З.А.Беляевалан полшымыжлан кугу таум ойлем.

Эн ондак фронтышто возымо почеламутшо-влакым лудынам, вара – серышыже-шамычым. Василий Рожкин Днеприм форсироватлымаште лўддымын кредалын. Одер эгер воктене 1945 ий 20 апрельыште нелын сусырген, но пенгыде улмыжым ончыктен. Землякна Польшышто, Германийыште, Озангыште, Звенигово район Кожласолаште эмлалтын.

М.Казаковлан, М.Майнлан, С.Николаевлан колтымо серышыже-влакым шергалмеке умыленам: сылнымутчо-влакым тушманым сенаш, эрыкым кондаш шонымаш ушен. Шымлымаш пашамым эшеат келгемдаш шонем. Тек калык тудын нерген шукурак пала.

Аня ОРЕХОВА.

Советский, Кодам.

Анна ЖЕЛОНКИНА сўретше.
Туныктышо – **Л.В.НИКИТИНА.**
Оршанке посёлкысо
Йоча сымыктыш школ.

Историйым шергалына

1790 ий 11 сентябрьыште контр-адмирал Фёдор Ушаковын вуйлатыме руш эскадр Шендра мыс воктене турко флотым кырен шалатен. Кредалмаш руш-турко сар (1787-1791) годым лийын.

Лүм: Валерий Волков.

Шочын: 1929 ий

1 июль, Крым АССР, Севастополь ола.

Подвиг: Севастопольысо партизан отрядын разведчикше лийын. Ачажын колымо деч вара 13 ияш рвезе теныз пехотын 7-ше бригадыштыже «полкын эргыже» лийын. Кугыен-влак дене пырля фашист ваштареш кредалын. Разведкыш, атакыш коштын. 1942 ийыште тале кредалмаш годым сусыргышо рвезе, фашист танкын лишкырак толмыжым вучен, гранат дене шкенжым пудештарен.

Чап: 1963 ий 28 декабрьыште I степенян Кугу Ачамланде сар орден дене палемдалтын.

#пионер ГЕРОЙ

2020 ий – Шарнымаш да чап идалык.

Шочмо элым арален

Кугу Ачамланде сар тўналмеке, Морко мланде латкум тўжем наре еным фронтыш ужатен. Нунын коклаште мыйын кугезе кочам Иван Васильевич Васильев лийын. Тудо 1942 ийыште сарыш каен, ечызе-влакым ямдылыме полкыш логалын, стрелок лийын. Кугезе кочам ятыр ола ден ялым фашист тўшка деч утарымаште кредалын. Тыге сенымашым лишемдаш полшен. «За победу над Германией» медаль дене палемдалтын. Шочмо мландышке пўртылмекеже, Ярамарий школышто тунуктен.

Даниил АЛЕКСЕЕВ.

Морко, Коркатово.

«Самырык журналист» возаш тунуктышо кўчык курсым газет гоч почына. Тудо 5 урокан лиеш. Тыгак, тўрлў программым кучылтын, занятий-влакым дистанционно эрташ тўнгалына. Тыланда, йоча-влак, шинчымашым тергыше заданий-влак лийыт. Пашада-влакым газет лаштыклаште савыкташ тўнгалына.

Тений Кугу Ачамланде сарыште Сенымашлан 75 ий теммым кум-

дан палемдена. Сандене сар темылан пўлеклалтше материал-влакым ятыр савыктена. Юнкорна-влакат серышышт дене куандарат. Сар темылан возымо годым мом шотыш налман? Икмыяр ой-каҥашым темлена:

★ сар, историй темылан возымо годым чыла цифрым, фактым уэш-пачаш тергыман; чын уверым гына возыман;

★ фронт гыч возымо серышын, наградым налме нерген удостоверенийын копияжым возымо пашада пелен редакцийышке колташ лиеш;

★ кўлешан материалым архивлаште кычалман. Кызыт Интернетыште «Память народа» сайт уло. Тушто ятыр уверым муаш лиеш;

★ йодыш лектеш гын, историйым тунуктышо деч умылта-

Икымше урок

раш йодман;

★ ола-влакын, фронт-влакын лўмыштым раш ончыктыман;

★ кугезе коча-ковадан шарнымашыштым возымыда годым лўмнерыштым, кунам да кушто шочмыштым ончыктыман;

★ орден, медаль-влакын лўмыштым рушла да марла чын возыман. Тидлан чўчкыдын мутерым шергалман. Кавычке деч посна возалтше орден ден медаль лўм-влак: мутлан, орден Красной Звезды – Йошкар Шўдыр орден; орден Отечественной войны I степени – I степенян Кугу Ачамланде сар орден; медаль Ушакова – Ушаков медаль да молат;

★ кавычекеш возалтше-влак: орден «Победа» – «Сенымаш» орден; орден «Знак Почёта» – «Чап Тамга» орден; медаль «Золотая Звезда» – «Шўртнў Шўдыр» медаль; медаль «Партизану Отечественной войны» – «Кугу Ачамланде сарын партизанжылан» медаль да молат.

Мўнгысў паша

Кугезе коча-ковадан сар корныштым але тылыште тыршымыштым шымлен, «Ямде лийышке» возен колтыза.

М.А.Кастрен ушем (Финляндий) полшымо дене эртарена.

Историйым шергалына

1812 ий 8 сентябрьыште генерал М.И.Кутузовын вуйлатыме руш армий Бородино села воктенысе кредалмаште француз армийым чактарен. Тидым шарнен, 8 сентябрьыште Российыште Воинский чап кече палемдалтеш.

Сенымашлан – 75 ий

«Ямде лий» 2020 ий 5 сентябрь

5

2020 ий – Шарнымаш да чап идалык.

Василий Плотников шочмо ялже деч тораште огыл тушман-влак ваштареш кредалын. Салтак, кредалмаш чарнымеке, фашист тўшкам чактарымеке, командир деч Яблонцы ялышкыже миен толаш йодо. Тушто тудын шочмо суртшо. Тушан пелашыже, изи ўдыржō да шонго аваже кодыныт. Яблонцы марте иктаж лу километр лиеш.

– Йōра, – кōныш командир. – Рядовой Плотников, тыланет ныл шагаташ отпускым пуэм. Вараш кодаш огыл.

Плотниковын йолташыже-влак аныклыме кочкышыштым: консервым, сукарам, сакырым – котомкашкыже оптышт. Тек ешыжым сийла. Нуно Плотниковлан изишак кōраныштат. Манаш веле – кок ий лишыл енге-влакым ужын огыл, нунын нерген нимом пален огыл, а тебе – вашке вашлийыт. Салтак-влак самынышт весымат шоналтышт: ала тушто илышыжат уке, фашист-влакын кид йымаланышт ўмырышт кўрылтын. Но иктат шонымыжым йўкын ыш каласе.

Василий Плотников тидын нерген шкежат шонкален. Сандене куанже тургыжланымаш дене вўдылалтын. Йолташыже-влаклан «Тау!» манын пелештышат, пасу гоч пеш писын ошкыльо.

Салтаклан Яблонцы ялже ятыр гана омешыже кончен. Тугаяк сылне, ужар шовыр дене вўдылалтше, олма пушан. Эх, кызыт тудо могайрак гын? Шонкален, Василий эше писынрак ошкедаш тўнале. Кажне йолгорныжо, коремже тудлан йоча годсек палыме. Тебе ик курык тайылым эртат – шочмо ялжым ужеш. Тебе тудо! Тўсленрак ончале. Тўнын шогале. Ужар посто дене леведалтше ялже олмышто шем эндыремышвот кеча: когарген, йўлен пытыше олма сад шем шўчла коеш. Салтакын шўмжылан шуй-й чучо. Уло кертмыж дене ялже могогырш куржын колтыш, пуйто ял калыклан полшынеже. Но вараш кодын... Ял ломыжыш савырнен, лач конга тўнык-влак, кужу шўйыштым шуен, кўэмалтын, шучкын койын шогат.

Василий шке сурт конгажым вашке муо.

Василий Плотников шочмо ялже деч тораште огыл тушман-влак ваштареш кредалын. Салтак, кредалмаш чарнымеке, фашист тўшкам чактарымеке, командир деч Яблонцы ялышкыже миен толаш йодо. Тушто тудын шочмо суртшо. Тушан пелашыже, изи ўдыржō да шонго аваже кодыныт. Яблонцы марте иктаж лу километр лиеш.

– Йōра, – кōныш командир. – Рядовой Плотников, тыланет ныл шагаташ отпускым пуэм. Вараш кодаш огыл.

Плотниковын йолташыже-влак аныклыме кочкышыштым: консервым, сукарам, сакырым – котомкашкыже оптышт. Тек ешыжым сийла. Нуно Плотниковлан изишак кōраныштат. Манаш веле – кок ий лишыл енге-влакым ужын огыл, нунын нерген нимом пален огыл, а тебе – вашке вашлийыт. Салтак-влак самынышт весымат шоналтышт: ала тушто илышыжат уке, фашист-влакын кид йымаланышт ўмырышт кўрылтын. Но иктат шонымыжым йўкын ыш каласе.

Василий Плотников тидын нерген шкежат шонкален. Сандене куанже тургыжланымаш дене вўдылалтын. Йолташыже-влаклан «Тау!» манын пелештышат, пасу гоч пеш писын ошкыльо.

Салтаклан Яблонцы ялже ятыр гана омешыже кончен. Тугаяк сылне, ужар шовыр дене вўдылалтше, олма пушан. Эх, кызыт тудо могайрак гын? Шонкален, Василий эше писынрак ошкедаш тўнале. Кажне йолгорныжо, коремже тудлан йоча годсек палыме. Тебе ик курык тайылым эртат – шочмо ялжым ужеш. Тебе тудо! Тўсленрак ончале. Тўнын шогале. Ужар посто дене леведалтше ялже олмышто шем эндыремышвот кеча: когарген, йўлен пытыше олма сад шем шўчла коеш. Салтакын шўмжылан шуй-й чучо. Уло кертмыж дене ялже могогырш куржын колтыш, пуйто ял калыклан полшынеже. Но вараш кодын... Ял ломыжыш савырнен, лач конга тўнык-влак, кужу шўйыштым шуен, кўэмалтын, шучкын койын шогат.

Василий шке сурт конгажым вашке муо.

«Ялым йўлене-ныт, – шона салтак. – Снаряд логалеш гын, тўнык-влак шаланат ыле. А ял калыкше дене мо лийын? Ала чодырашке куржын шуктеныт?» Йырым-йыр коштын савырныш, йодышлан вашмутым кычале, но арам. Кермыч ора ўмбалам шинче, тўрлō нерген шонкалеш тўнале. Йол воктекше лишемын, ала-мо шўраныштмым иканаште шижынат ыш шукто. Ончал колтыш гын – суртўсан, ош онан Дуняшка пырысше!

– Дуняшка! Кушеч тый толын лектыч? Кушто лийынат? Ужамат, суртетым чот йōратет, чыла йўлен пытен гынат, тышеч нигушко ынет кай.

Пырысшым ончыкшо шынден ниялтыш. Тудыжо, озажым пален, пеленже утларак пызна, йўкым пуа, пуйто пелашыже, ўдыржō да аваже кушто улмым каласынеже. Тебе нуно Совет Арми-йын фашист тўшкам покен колтымо нерген пален налытат, мōнгеш ялыш толыт. Телылан рокпōртым кўнчат да лишыл еныштым вучаш тўналыт. Василий вашке пōртылеш. Тунам уэш чыла ворандара: у оралтым чона, садымат шында...

... Жап пеш писын эртыш. Частьыш мōнгеш пōртылман. Салтак пырысланже киндым падештен пуыш, кочкыш йōрваран мешакшым конга кōргыш чыкыш. Вара йўлышō пуда дене конгаш коркален возыш: «Мый илыше улам.

Тендам мōнгыштō шым верешит. Возыза. 35769 полевой почто. В.Плотников».

Дуняша йōрварым кочкын пытарышат, мушкылташ тўнале: чапажым нулыш, вара чурийжым ниялтен колтыш. «Сай пале, – пырысым ончен шона салтак. – Тыге пырыс унам ўжеш. Тыште могай уна лийын кертеш? Мутат уке, йўлышō пōртын озаже-влак: пелашем, ўдырем да авам!» Тыге шоналтымеке, чонжылан куштылгырак лие да, пырыс дене чеверласен, корныш тарваныш.

...Василий Плотников да йолташыже-влак фашист-влакым чот почкышт, шочмо мланде гыч поктышт. Яблонцы ялже деч иктаж вичшўдō километрым эртымеке, Василий мōнгыж гыч серышым нале.

ЛГРИГОРЬЕВА кусарен. Сўретым Интернет гыч налме.

Война нерген лудына

Анатолий МИТЯЕВ НЫЛ ШАГАТАШ ОТПУСК

Ойлымаш

Сенгымашлан – 75 ий

«Ямде лий» 2020 ий 5 сентябрь

Печать да массовый коммуникаций шотышто федерал агентствын окса польшыж да...

Шөртнө пагыт

Мемнан деке шөртнө шыже вашка. Игече юалгырак чучеш, йүр чүчкыдынак йүрын эрта. Пушенге-влак нарынче да йошкар түсым эркин налыт. Түрлө кайык шокшо элыш чонешташ ямдылалтеш. Чодыраштат янлык-влак телылан шапашым ыштат. Ен-влак йүштө пагытым вашляш ямдылалтыт: окнам шокшемдат, парентым луктыт, пакчасаскам погат. Йоча-влак ача-авалан полшат.

Илья АНДРЕЕВ.
Кужэнер, Тошто Йүледүр.

«Сенымаш пеледыш»

Шуко егын сад-пакчаштыже керде гай вияш сөрал пеледыш кушкеш. Могай гына түсан тудо огеш лий: йошкарге, нарынче, ал, сиренялге, ошо... Палышда, могай пеледыш нерген ойлем? Чын, тиде гладиолус. Латынь йылме гыч кусараш гын, гладиолус «керде» манмым ончыкта. Ожно гладиолусын вожшым онеш сакеныт. Тоштыенгын ойжо почеш, тудо колымаш деч арален, тушманым сешаш полшен. Арам огыл калыкыште гладиолусым «сенымаш пеледыш» маныт.

Аня ВИНОГорова.

Звенигово, 2-шо номеран Красногорский школ.

Рүш сылымут мастар-влакын шояк лўмыштым (псевдоним) палыза:

- 1.«1... 17-14».
- 2.«Эфиоп».
- 3.«N.N.».
- 4.«Нижегородец».
- 5.«Врач без пациентов».

Йоча-ваак, палыза, могай йомак
гыч сўретым савыктыме?

**9 сентябрь –
Моторлыкын тўнямбал
кечыже.**

2.НЧертешкецц З.АГробоэов.
4.В.Коропэов. 5.А.Чехов.
6.А.Плштин

Шыже молан толеш?

Настя йолташем дене урок деч вара мөнтө ошкылмо годым түрлымат кутырена. Эн ондак школ илыш нерген мутланена. Вара шыже пүртүсым эскерена. Йошкар түсым ужын, снегим, мөрым погымо пагытым шарналтена.

– Эх, шыже молан толеш гын? – манеш йолташ ўдырем. – Кызыт снегим погена ыле...

– Молан тыге ойлет? – тўрлаташ тыршем йолташемым. – Шыже оклий гын, тыгай пагыт нерген кушеч пален налына ыле.

Шыже ок тол гын, школышкат ала огына кошт ыле? Тунам йоршеш нимом палыдыме, пычкемыш айдеме лийына ыле.

Яна ДМИТРИЕВА.

Морко, Коркатово.

Сўретым чиялте.

«Ямде лий» 2020 ий 5 сентябрь

Индекс: П4696.
Тираж 1150 экз. Заказ
Формат – А-4-8.
Тўн редактор Л.В.СЕМЕНОВА.
https://vk.com/yamde_lii
<https://ok.ru/yamdelii>
E-mail: yamde_lii@mari-el.ru
(документ кагазлан),
yamde_lii@mail.ru
(автор-влаклан)
Сайтын адресше:
[ямделий.рф](http://yamdelii.rf)

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК: Марий Эл Республикысе культур, печать да калык-влакын пашашт шотышто министерстве, «Ямде лий» газет» кугыжаныш унитарный казна предприятий.

Газетым редакцийыште погымо да верстатлыме, «Марий Эл Республикысе Правительствын типографийже» ООО-што ямде оригинал-макет гыч савыктыме. Типографийын адресше: 424000, Йошкар-Ола, Комсомольский урем, 112.

Газетым Массовый коммуникаций сферыште да культур наследийым аралымаште законодательствым шуктен шогымым эскерыше Федеральный службын Приволжский федеральный округысо управленийыштыже регистрироватлыме.

Номер – ПИ №ФС 18-1999,
2005 ий 10 февральыште пуымо.

0+

Печатьыш пуымо жап –
14-00,
фактически – 13-00

Авторын да редакцийын шонымышт түрлө лийын кертыт. Серыш-влак мөнгеш огыт колталат.
Ак – кутырен келшыне почеш.

Редакцийын да издательыне адресше:
424006, Йошкар-Ола, СССР Вооружённый Вийын 70-ше идалькше урем, 20-шо пёрт.
Тел. 8(8362) 45-22-82(факс)

Конкурс

**Пүртүс
лонташте**

Лиза СОЛОВЬЕВА.
Шернур, Кучанур.

Маша ТУПИЦЫНА.
Параньга посёлко.

Егор АКТАНАЕВ.
Медведево, Руэм.

Метаграмме

- ★ нЭлте →
- ★ роШәнер →
- ★ райТ →
- ★ шүтÛ →
- ★ шаКнак →
- ★ Олша →

Энер-влакын
лұмыштым палы-
за. Мо тыште
уто?

Төр линейм сүретлыва.

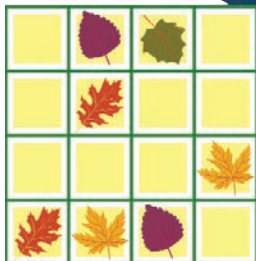

Географий урокышто
тунуктышо йодеш:

- Йоча-влак, кудо эрерже кужурак:
- Миссисипи але Юл?
- Миссисипи! - кычкыралеш Мику.
- Мынарлан кужуракшымат палет?
- Шым буквалан!

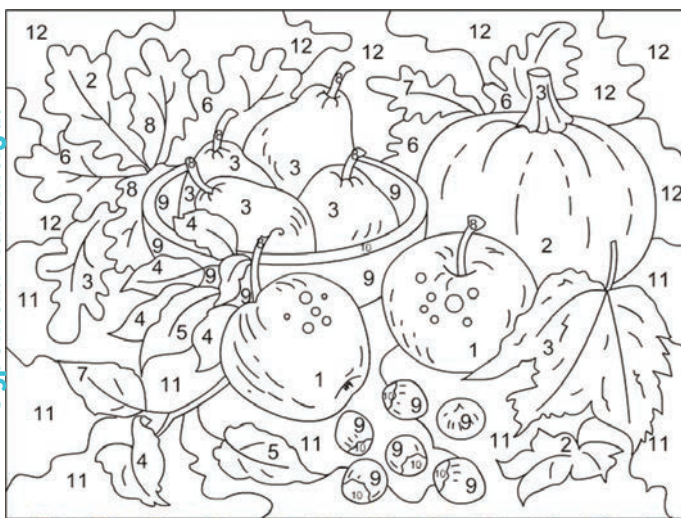

Судоку

Кок шырпе
пырчым
верже дене
ваштаптен,
пёртым вес
велке савырыза.

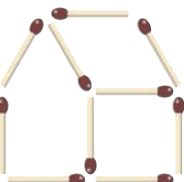
Сүретым чиялтыва.

- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

**Понго-влакым лұмышт дене
кельштарыза.**

- Курезе Шопкевапка
- Пўнчывапка
- Ошпонго Синяпка
- Кожвонго

Рекламе.

**ВОКАЛЬНАЯ
СТУДИЯ**

МАJOR VOCAL-STUDIO

ДЛЯ ДЕТЕЙ
И ВЗРОСЛЫХ

ПОСТАНОВКА
НОМЕРОВ
ДЛЯ ВАШЕГО
ПРАЗДНИКА

АКТЕРСКОЕ
МАСТЕРСТВО

ЗАНИТИЯ
В АНСАМБЛЕ
ДО 2 ЧЕЛОВЕК
(ДЕТИ)

ЗАПИСЬ
ПЕСЕН
В СТУДИИ

ИНДИВИДУАЛЬНЫЕ
ЗАНИТИЯ
ВОКАЛОМ

**ПРИХОДИТЕ ПЕТЬ
С 9:00 ДО 21:00**

© 198771 24-55-69 © MAJOR.VOCAL.STUDIO

«Ямде лий» 2020 ий 5 сентябрь

Интернетысе сүрет-влакым кучылтмо.